

Het MAB vóór 50 jaar

Januari, februari, maart 1946

Prof. Dr. M.A. van Hoepen

GESCHIEDENIS

Na maart 1942 is de verschijning van het MAB gestaakt tengevolge van oorlogsomstandigheden. Bij de hervatting van het verschijnen in januari 1946 legt de redactie in de eerste plaats verantwoording af over het besluit om in maart 1942 de uitgave te staken: 'Wij hadden, wilden wij voortgaan, de keuze tussen kritiek op die maatregelen (MAvH: van de bezetter) en onthouding van behandeling van actuele vraagstukken. Voor de eerste achttien de meerderheid der redactieleden de persoonlijke risico's te groot en niet gerechtvaardigd, de laatste werd als een onwaardig zwichten voor het machtsmisbruik der bezetters door allen verworpen. Zo bleef slechts de staking van de uitgaaf over'. De vraag of dit een terecht besluit is geweest legt de redactie in januari 1946 als zinloos terzijde, omdat 'achteraf gezegd kan worden, dat voortzetting toch nog slechts een kort uitstel van executie zou hebben betekend'.

De hervatting was oorspronkelijk beoogd voor het najaar 1945, maar het wilde niet vloten; hoewel 'de uitgever paraat was, de toestemming tot uitgaaf zonder veel moeite werd verkregen en de belangstelling bij de lezer op ondubbelzinnige wijze bleek.' De hindernis was dat 'de bijdragen van de schrijvers aanvankelijk in onvoldoende mate binnenkwamen'. In januari 1946 beschikt de redactie over een zodanig aantal bijdragen dat de hervatting van de uitgaaf mogelijk wordt geacht. In het bijzonder memoreert de redactie de spontaan door J.E. Spinosa Cattela uit Australië en Indonesië toegezonden bijdragen (in de inhoudsopgave van de 20e jaargang - 1946 - zal blijken dat deze auteur vijf bijdragen over zeer uiteenlopende onderwerpen heeft gepubliceerd).

De redactie maakt melding van een zekere ontzuivering in de Nederlandse samenleving na het aanvankelijk enthousiasme waarmee de wederopbouw ter hand werd genomen, maar ziet daarin ook een positieve kant: 'Vier maanden geleden zouden wij wellicht met groter blijmoedigheid ons werk hebben hervat, maar stellig met minder inzicht in de betekenis van de taak, die ons wacht. Dit diepere inzicht moge aan onze arbeid ten goede komen.' Pleister op de wonde is wellicht de laatste redactionele mededeling: de abonnementsprijs kan voorlopig op het oude peil van f 13,15 per jaar gehandhaafd worden. Bij de hervatting bestaat de redactie uit: Prof. Dr. P.P. van Berkum, Prof. Dr. J.F. ten Doesschate, G.P.J. Hogeweg, T. Keuzenkamp, Prof. Th. Limperg jr., Drs. J. Modderaar, A. Nierhoff en H.R. Reder. De secretaris van de redactie is Mr. Th. Limperg, die in februari wordt opgevolgd door Drs. S.C. Bakkenist. In maart 1946 treedt Prof. Dr. H.J. van der Schroeff toe tot de redactie.

In 'Het MAB vóór 50 jaar' van maart 1992 sprak de toenmalige auteur van deze rubriek - A.F. Tempelaar - er zijn verwondering over uit, dat niettegenstaande de staking van de uitgaaf in maart 1942 er nog een wisseling van de wacht van het Repertorium voor tijdschrift-literatuur en het Boekenrepertorium werd aangekondigd. Dit door Tempelaar als opmerkelijk bestempelde feit wordt

---

Prof. Dr. M.A. van Hoepen is hoogleraar bedrijfshuishoudkunde en accountancy EUR, partner Deloitte & Touche Registeraccountants, lid Raad voor de Jaarverslaggeving, plv.-raad Ondernemingskamer.

in januari 1946 opgehelderd. Beide Repertoria zijn na maart 1942 als afzonderlijke uitgave blijven verschijnen. Of dat gedurende de hele bezettingstijd het geval geweest is, heb ik niet kunnen achterhalen. In elk geval wordt in januari 1946 voor deze beide Repertoria, althans in het verband van het MAB, de draad weer opgevat. Vanaf het maartnummer onder redactie van de Centrale Documentatiedienst inzake bedrijfsorganisatie NV (CDB).

De eerste bijdrage in het januarinummer betreft een soort 'MAB feliciteert NIVRA', maar dan vijftig jaar geleden. G.P.J. Hogeweg besteedt aandacht aan het feit dat in 1945 het Nederlandsch Instituut van Accountants vijftig jaar bestond. Thans met het NIVRA-eeuwfeest zo kort achter ons, bevat het door Hogeweg gegeven overzicht van ontwikkelingen voor de huidige lezer weinig (opnieuw) vermeldenswaardigs.

In de tweede bijdrage gaat Dr. A. Mey in op de betekenis van de bedrijfseconomie voor de na-oorlogse periode, onder de titel: 'De bedrijfseconomie en de nieuwe oriëntering'. Onder bedrijfseconomie wordt daarbij verstaan: 'de toegepaste bedrijfshuishoudkunde, de toepassing van organisatieleer, financieringsleer en de leer van den kostprijs'. Dat onze zuiderburen de bedrijfshuishoudkunde aanduiden als toegepaste economische wetenschappen is genoegzaam bekend. Maar als bedrijfseconomie slechts toegepaste bedrijfshuishoudkunde is (of slechts delen daarvan) ware op zijn minst te overwegen de oude benaming van dit tijdschrift in ere te herstellen. In deze bijdrage gaat het overigens niet om het kenobject van de bedrijfshuishoudkunde of over bedrijfshuishoudkunde als wetenschap (daarover zal, overigens mede naar aanleiding van dit artikel, later in 1946 een discussie worden gevoerd), maar om een pleidooi voor het toepassen van bedrijfseconomische beginselen en verworvenheden op vraagstukken van de wederopbouw. Opvallend is de grote betekenis die ten behoeve van de prijsbeheersing wordt toegekend aan de 'economische kostprijs'. Deze omvat uitsluitend de technisch vereiste en economisch onvermijdelijke offers, gecalculeerd naar vervangingswaarde. Anders wordt bedrijfsvermogen aan de consument weggeschonken, het nationaal vermogen gecon-

sumeerd en worden de oorlogslasten onrechtmatig verdeeld. Een voorloper, en een zeer stellige, van de later nog ampel gevoerde discussie over een ruim en eng kostenbegrip. Eveneens opvallend is de, voor die tijd begrijpelijke, aversie van 'Duitsche denkwijzen': 'Eventueel (MAvH: bedoeld in de zin van uiteindelijk) zullen van de Duitsers overgebleven denkwijzen plaats maken voor die, welke in het denken van ons eigen volk zijn ontstaan. Ook zal het uit zijn met den invloed van de Deutsche wetenschap in techniek, economie en andere vakken, welke voor den inval zoo overmatig aanwezig was. Men denke aan Schmalenbachs invloed op een groot deel der bedrijfseconomen ...'. Van Schmidts invloed op een ander deel der bedrijfseconomen wordt geen gewag gemaakt. Ten slotte klinkt in deze bijdrage het eerste naoorlogse pleidooi voor een wettelijke regeling van het accountantsberoep. In februari zal dit uitgebreid worden herhaald door W.N. de Blaey, waarbij de contouren worden geschetst van een te stichten 'Vereeniging van publieke- en overheidsaccountants', waarvan alle bevoegde accountants, die in genoemde functies optreden, verplicht lid zouden moeten worden. Deze lieden zouden achter de naam de aanduiding GPA of GOA (Geregistreerd Publiek/Overheids Accountant) kunnen voeren.

De bijdrage van A. Nierhoff over het Buitengewoon Navorderingsbesluit is erg tijdgebonden. Opvallend zijn de vergaande plicht tot het verstrekken van inlichtingen in verband met de belastingheffing van derden (deze geldt voor een ieder zonder onderscheid en met voorbijgaan van iedere geheimhoudingsplicht, ook al zou die bij wettelijke regeling zijn opgelegd) en de onbeperkte bevoegdheid van de inspecteur tot het inzage nemen van de inhoud van safes of trommels bij derden. J.E. Spinosa Cattela signaleert twee artikelen uit *The Journal of Accountancy* 1945 over de verhouding tussen (extern) accountant en de overheidsadministratie.

Het januarinummer wordt, behoudens met de eerdergenoemde Repertoria, besloten met het eerste deel van een artikel door L.G. van der Hoek onder de titel: 'De verslaggeving bij verzekeringsmaatschappijen, in het bijzonder die van de resultaten'. In het februarinummer verschijnt het slot. Dit artikel heeft jarenlang geprikt op de

literatuurlijsten voor de accountancy-opleiding; sommige hedendaagse lezers zullen het zich herinneren als een pleidooi voor het analyseren (en publiceren) van het bedrijfsresultaat van levensverzekeringsmaatschappijen naar de componenten sterfte-resultaat, royementsresultaat, resultaten op eerste en doorlopende kosten en rente-resultaat.

Naast de reeds aangeduide bijdragen van De Blacy en Van der Hoek bevat het februari-nummer een bijdrage van Dr. J.F. Haccoû en wederom van J.E. Spinosa Cattela. Beide artikelen zijn sterk gedateerd. In de bijdrage van Haccoû over de heffing over de vermogensaanwas klinkt een 'orthodox-Amsterdams' pleidooi inhoudende dat de vermogensaanwas gezuiverd dient te worden van schijnwinsten (ongeacht of deze door algemene of specifieke prijsstijgingen zijn veroorzaakt) en dat er pas sprake kan zijn van verteerbare (en dus belastbare) vermogensaanwas als de instandhouding van de produktiecapaciteit (dat is bij Haccoû de collectiviteit van goederen en rechten) verzekerd is. De bijdrage van Spinosa Cattela handelt naar aanleiding van een artikel in *The Journal of Accountancy* (jaargang 1945) over de verrekening en administratie van herstellerverantwoordelijkheden.

Het maartnummer opent met een bijdrage van A.J. Hendriks over de (fiscale) waardering van (incourante) aandelen. Vijftig jaar geleden uiteraard nog geen pleidooi voor toepassing van de DCF-methode of van twee-of drietrapsmethoden, maar voor een combinatie, door middel van wegingsfactoren, van rendementswaarde, rentabiliteitswaarde en intrinsieke waarde. Niettemin doet de waarschuwing tegen mechanistische toepassing van geijkte toverformules op historische gegevens redelijk sophisticated, zo u wilt modern, aan:

- de wegingsfactoren verschillen van geval tot geval, waarbij met name de functie van de aandelen, de financiële structuur en de continuïteit een rol spelen;
- de toekomstige winst of mogelijke winstuitkeringen zijn bepalend voor rentabiliteits- respectievelijk rendementswaarde (waarbij de toekomst-schatting overigens gebaseerd kan worden op genormaliseerde historische gegevens);
- de combinatie van een risico-opslag op het kapitalisatie-percentages met een voorzichtige

schatting van toekomstige baten leidt tot een dubbeltelling van het risico.

De maart-bijdrage van Spinosa Cattela is dit keer niet ontleend aan de Amerikaanse vakliteratuur, maar behandelt het probleem hoe in het kader van de deviezenpolitiek omgegaan moet worden met buitenlandse kapitaalinvesteringen. In verband met het tijdgebonden karakter ga ik hier niet nader op in. De redactie acht het aangesneden onderwerp zodanig belangwekkend, dat zij plaatsruimte aanbiedt voor nadere beschouwing en gedachtenwisseling.

H.J. Hebly betoogt in zijn bijdrage: 'De vastlegging van gecontroleerde cijfers', dat de steeds meer veld winnende doorschrijfboekhouding de accountant noopt tot een uitgebreidere vastlegging van de gecontroleerde cijfers in het dossier. Hij acht dit geen bezwaar omdat ook bij de 'boekenboekhouding' de accountant niet kan volstaan met het slechts vastleggen van de cijfers van het 'maand-journaal', zoals hij blijkbaar menigmaal de praktijk achtte. Ook bij de laatste methode dient de accountant, ten behoeve van een adequate controle op frauduleuze, althans onjuiste, boekingen op andere rekeningen in eenzelfde groep, de hulpboektotalen in eigen dossier te specificeren.

J. Toutenhoofd reageert met een bijdrage onder de titel: 'Sociale Bedrijfseconomie' op een artikel van (MAB-redacteur) Prof. Ten Doesschate met dezelfde titel in *Economisch Statistische Berichten* van 29 augustus 1945. Toutenhoofd verwerpt Ten Doesschates idee dat het (bedrijfs-)economisch principe van winst-maximalisatie met minimale offers, vervangen zou moeten worden door 'voorziening der samenleving van zoo goed mogelijke producten of diensten, met opoffering van een zoo gering mogelijk quantum productiemiddelen'. Van een zodanige 'sociale bedrijfseconomie' kan volgens Toutenhoofd geen sprake zijn. Toutenhoofds bijdrage, te zamen met die van A. Mey in het januari-nummer zal aanleiding zijn tot een diepgaande gedachtenwisseling tussen (de MAB-redacteurs) Ten Doesschate en Limperg over het 'object der bedrijfshuishoudkunde en de verhouding tusschen bedrijfshuishoudkunde en staathuishoudkunde'. Te zijner tijd daarover meer.